

TÜSİAD
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
ÜMİT BOYNER'İN
AGİAD VE ADSİAD
TARAFINDAN DÜZENLENEN
“EKONOMİ DEĞERLENDİRME TOPLANTISI”
AÇILIŞ KONUŞMASI

25 Mayıs 2011

Hilton Oteli, Adana

TÜSİAD AVRUPA İŞ DÜNYASI KONFEDERASYONU (BUSINESSEUROPE) ÜYESİDİR

İstanbul: Meşrutiyet Cad. No: 46 Tepebaşı 34420 İstanbul –Türkiye
Ankara: İnan Cad. No:39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara- Türkiye
Brüksel: 13. Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C.: 1250 24th Street, N.W., Suite Nr. 300, Washington D.C.20037-USA
Berlin: Märkisches Ufer, 28 Berlin 10179 Germany
Paris: 33, Rue de Galilée 75116 Paris France

Tel: +90 (212) 249 19 29
Tel: +90 (312) 468 10 11
Tel: +32 (2) 736 40 47
Tel: +1(202) 776 77 70
Tel: +49 (30) 288 786 300
Tel: +33 (1) 44 43 55 35
www.tusiad.org

Faks: +90 212 249 13 50
Faks: +90 (312) 428 86 76
Faks: +32 (2) 736 3993
Faks: +1 (202) 776 77 71
Faks: +49(30) 288 786 399
Faks: +33 (1) 44 43 55 46

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankoffice@tusiad.org
e-mail: bxloffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad.us
e-mail: berlinoffice@tusiad.org
e-mail: parisoffice@tusiad.org

Adana Genç İşadamları Derneği'nin ve Adana Sanayici ve İşadamları Derneği'nin Değerli Yönetici ve Üyeleri, Değerli Misafirler, Değerli Basın Mensupları,

Öncelikle, bugün burada sizlerle olup, sizlere TÜSİAD'ın Türkiye ekonomisindeki gelişmeler hakkındaki değerlendirme ve görüşlerini iletmekten ve sizlerle bu konularda görüş alışverişinde bulunmaktan duyduğum memnuniyeti ifade etmek isterim.

Geçen üç yıl boyunca etkilerini hep birlikte hissettiğimiz küresel finansal krizin yansımaları dünyada ve ülkemizde halen devam ediyor. Küresel dengesizlikler, krizin başlangıcındaki düzeltmeye rağmen, dünya gündemindeki ağırlığını sürdürmektedir. Almanya, Japonya, Çin, Asya ekonomilerinin önemli bölümü ve petrol ihraç eden ülkelerin cari fazlalarına karşılık, ABD, Almanya hariç AB ekonomileri ve Türkiye'nin dahil olduğu bazı gelişmekte olan ekonomilerin cari açıkları küresel talebin dengelenmesi konusundaki ivedi ve önemli ihtiyacın gündemin üst sıralarında kalmasına neden olmaktadır.

Kriz öncesinde Japonya'da izlenen sıfır faiz oranı politikası gelişmekte olan ekonomilere sıcak para akışının o dönemlerdeki önemli kaynaklarından biri olarak öne çıkarken, kriz sonrasında Avro Bölgesi'nde, ABD ve İngiltere'de uygulamaya konulan miktarsal genişleme politikaları küresel likidite dalgasının hızla hacim kazanmasına ve yükselmesine sebep oldu. Öyle ki, brüt sermaye akımlarının kriz sonrası dip noktasını takip eden ilk üç çeyrek içerisinde, dünya GSYH'nin %6'sına ulaştığını görürüz. Bu orana kriz öncesi dönemde ancak üç yıl içerisinde ulaşıldığı dikkate alınır, küresel likiditenin ulaştığı boyut ve Türkiye gibi ülkeler üzerindeki olası etkileri çok daha iyi anlaşılacaktır.

Özellikle ABD ve Avro Bölgesi'ndeki miktarsal genişleme olarak adlandırılan ve bankaların serbest kaynaklarını arttırmayı amaçlayan bu politikalar, yoğun çabalara ve ikinci girişimlere rağmen bu ekonomilerde krizin yönetimi açısından oldukça kısıtlı etkinlik sağlamıştır. Bu çerçevede, FED 27 Nisan 2011'de, ikinci miktarsal genişleme sürecini Haziran 2011'de sona erdireceğini, ancak piyasaların uyumu için sona erdirilenden farklı yöntemlerle likidite sağlamaya devam edeceğini ifade etti. Ayrıca, kısa vadede para politikalarında sıkılaştırma yönünde bir adım beklenmemesi gerektiğini, bunun için istihdam ve büyümenin izleneceğini dünyaya duyurdu. Yine, Avro Bölgesi'nde Almanya dışında toparlanma çok zayıf gözükmekte ve Yunanistan, İspanya, İrlanda ve Portekiz gibi sorunlu ülkelerin yapısal sorunlarına müdahale çabaları devam etmektedir. Son gelişmeler öncelikle Yunanistan için bir borç yapılandırmasının kaçınılmaz hale gelmeye başladığını göstermektedir.

Gelişmiş ekonomilerden krizden çıkış ve toparlanma anlamında devam eden bu sorunlara karşılık, gelişmekte olan piyasa ekonomileri toparlanma sürecinin yükünü üstlenmiş durumdadır. İki vitesli dünya ekonomisinin, daha hızlı kesimini temsil eden bu ekonomiler arasında hızlı büyüme yarıışı devam etmekte.

Kriz sürecinde maliye politikası için yeterli alana sahip olan, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu bu ekonomiler, maliye politikaları yoluyla krizi yönetmeyi başardılar ve krizden çıkış sonrası güçlü ve kalıcı bir toparlanma süreci yakaladılar. Ancak, bu ekonomilerin çoğunda, büyümeye rağmen istihdamın yavaş artışı önemli bir sorun olarak ortaya çıkarken, diğer yandan da aşırı ısınma, enflasyon baskısı ve/veya cari açık sorunları gündeme gelmekte. Bu sorunların oluşumunda, yukarıda gelişimini özetlemeye çalıştığım yüksek küresel sermaye dalgasının rolü hemen herkes tarafından kabul görmektedir.

Peki, bütün bu gelişmelerin Türkiye'ye yansımaları nasıl oldu? Türkiye ekonomisinin krizden çıkış süreci, özellikle gelişen piyasalarda, kamu maliyesinde kalıcı bir bozulma yaratılmaması koşuluyla maliye politikalarının etkin kullanımının krizin yönetimindeki rolünü destekler niteliktedir. Bu açıdan, Türkiye, özellikle 2002 sonrası kamu disiplinine gösterdiği özeni devam ettirerek, kriz öncesi bütçe açığı seviyelerin üzerinde hareket etse de, bütçe disiplini korumaya gayret göstermektedir. Ancak, yine de kriz sonrasında ve mevcut dönemde daraltıcı bir kamu maliye politikasından söz etmek mümkün gözükmemektedir.

Mali teşviklerin de yardımıyla, krizde daralan iç talebin canlanması, dış talepteki gerilemeye karşın, ekonomik büyümeyi sağlamada etkili olmuştur. 2009 yılı ikinci çeyreğinden başlayarak, tüketimdeki küçülme yerini büyümeye bırakmış, dördüncü çeyrekte özel tüketime kamu tüketiminin de eklenmesiyle büyüme hızında yeniden pozitif dönmüştür. 2010 yılında ise, yıl sonu itibarıyla %8.9 olarak gerçekleşen ve Avrupa Bölgesi'nde en yüksek büyüme hızı olarak tescil edilen güçlü büyümenin başlıca çekici gücünü özel tüketim ve özel yatırım harcamaları oluşturmuştur. 2010 yılı sonu itibarıyla tespit edilen bu GSYH büyüme rakamı, Türkiye'nin krizden çıkışının sağlam ve kalıcı olduğunu teyit etmekte.

Büyüme açısından ortaya konulan bu tablonun memnuniyet verici olduğunu elbette kabul etmek gerekir. Buna rağmen, yine de, büyümenin yapısını ve diğer makro değişkenler üzerindeki yansımalarını irdelemekte fayda olduğunu düşünüyorum. Bu açıdan bakıldığında, özellikle 2010 yılında, büyümenin iç talebe dayalı olduğunu biraz önce de ifade etmiştim. 2010'da, iç talebin içerisinde, özel sektör gayri safi sabit sermaye oluşumu harcamaları, özellikle de makine-teçhizat harcamaları yıllık bazda en hızlı büyüme gösteren bileşenler olmuştur. Bu çerçevede, adı geçen bileşenlerde benzer büyüme hızlarının en son 2003 son üç çeyrek-2004 ilk çeyrek arasında gözlemlendiğini düşünürsek, özel sektör yatırımlarındaki bu hızlı artışı mevcut sermaye stokunun 7 yıla yakın bir süre sonrasında yenilenmesine yönelik çaba olarak yorumlayabiliriz.

Tüketim ve yatırım rakamlarındaki bu hızlı artış büyümeyi desteklerken diğer taraftan da, artan enerji ve emtia fiyatlarıyla bir araya gelerek Türkiye'nin ithalat faturasında büyük artışlara neden olmuştur.

İthalat 2010 yılı sonu itibarıyla kriz öncesi eğilimine dönmüş gözükmektedir. İthalattaki artış, özellikle aramalı ithalatındaki artış dikkat çekicidir. İthalatta hızlı, ihracatta ise olağan artışlar neticesinde, ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2009 Şubat ayında %93 iken, bu oran Mart 2011'de %55'e gerilemiştir. Aramalı ticaretinde, ihracatın ithalatı karşılama oranının 2009 Şubat ayında %77'lere çıkması, 2011 Mart ayında ise %40'ın altına gerilemesi dış ticaret açığının enerji fiyatlarındaki artışa ve iç talebin canlılığına duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca, burada, gerek tüketim gerekse yatırım büyümesinde, 2000-2001 krizleri sonrasında dalgalı kurun getirdiği görece istikrarlı kur hareketi, enflasyonla mücadelede sağlanan başarı, çok yüksek seviyelerden hızla tek hanelere gerileyen faiz oranları, artan borçlanma vadeleri ve sağlıklı bir yapıya kavuşan bankacılık sektörünün aracılık faaliyetlerinin gelişmesi büyük rol oynamıştır. Bu alanlardaki gelişmeler, artan küresel likidite ile birleşince, tüketici ve yatırımcı açısından yerli ve uluslararası finansman olanaklarını daha önce görülmeyen kapasitelere taşımıştır.

Tüm bu tespitlerin özetinde, Türkiye ekonomisinin bugün geldiğimiz noktada, başarılı krizden çıkış ve toparlanma sürecine, enflasyon ve faizlerde gelişmiş ekonomilere yaklaşan oranlara

rağmen, işsizlik, yüksek iç-düşük dış talep, artan ithalat bağımlılığı, artan dış ticaret ve cari işlemler açığı ve dünya enerji-entia fiyatlarıyla birlikte büyüyen enflasyon baskılarıyla karşı karşıya olduğunu söylememiz mümkündür.

Gelelim “ısınma var mı, yok mu” tartışmalarına... Biliyorsunuz gündemdeki konu bu: Farklı yöntem ve bakış açılarına bir örnek vermek gerekirse: GSYH'nın 2003 birinci çeyrek-2008 birinci çeyrek arasında yakaladığı potansiyel çıktı eğilimi dikkate alındığında, 2010 yılı son çeyrek itibarıyla henüz bu eğilime uzak olduğumuz anlaşılıyor. Bu açıdan bakarsak, Türkiye ekonomisinin bir aşırı ısınma sürecinde olduğunu söylemek zor. Fakat, diğer taraftan, 2003 birinci çeyrek-2010 son çeyrek arasında bir potansiyel çıktı eğilimi hesapladığımızda, 2008 birinci çeyrekteki kadar olmasa da, 2010 yılı dördüncü dönemde potansiyel çıktı eğiliminin üzerine çıktığını açıkça görebiliyoruz. Ayrıca, son dönemde ithalat vergilerindeki artış, yapı ruhsatlarında Aralık 2010 itibarıyla yıllık artışın %200'leri aşması ve devam eden kredi genişlemesi, kapasite kullanım oranları ve işsizlik rakamlarına dayandırılan ısınma olmadığı yönündeki analizlere karşı argüman olarak öne sürülebilir.

Isınma var mı, yok mu tartışmalarını bir kenara bıraktığımızda ise, kaynama noktasına gelme bile, iç talep ağırlıklı yapının giderek ithalata yönelerek güçlenmesi ve/veya enerji-entia fiyatları artışlarının devam etmesi halinde, ekonominin yüksek hızlarda büyümeye devam etmesinin mevcut cari açık sorununu ve enflasyon baskılarını daha da ağırlaştıracağı açık olarak görülmektedir.

Burada elbette, cari açığın finansmanı gündeme gelebilir. Nasılsa, küresel likiditenin desteklediği kısa vadeli sermaye hareketleri, o da olmazsa net hata ve noksan kalemi imdadımıza yetişir diye düşündüğümüzde, dış bir etken şok yaratmadıkça mevcut yapıyı sürdürebileceğimiz inancımızı koruyabiliriz. Veya, cari açık/GSYH oranı o kadar da önemli değildir, önemli olan solvent, yani herhangi bir sorun durumunda yükümlülüklerimizi karşılayabilir olmamızdır diye mevcut sorunları göz ardı edebiliriz.

Tüm bu teselli edici düşüncelerin ötesine baktığımızda, sorunun sadece finansman sorunu değil, cari açığın oluşum ve büyüme sürecinde meydana gelen gelişmelerin, ekonominin geneline yönelik olarak yaratmakta olduğu riskleri nasıl yöneteceğimiz sorunu olduğu görülecektir. Başka bir deyişle, eğer cari açık bir sendrom/semptom ise, ekonomik bünyede başka tahribat meydana gelip gelmediği, başka tür riskler belirip belirmediği ve bu risklerin sistematik bir tehlike arz edip etmediği büyük önem kazanmaktadır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, olumlu varsayımlar altında bile, yani küresel likiditenin aniden daralmayacağı, Türkiye'ye olan ilginin devam edeceği, sermaye akımlarının aniden kesilmeyeceği veya tersine dönmeyeceği varsayımı altında dahi, cari açığın ulaştığı seviyeye, şirketler ve hane halkı gibi kesimlerin mali yapılarında ne tür gelişmeler sonucunda geldiği kritik bir soru halini almaktadır.

Dışarıda ve içeride olumlu koşulların devam etmesi, ekonominin kendi bünyesindeki kesimlerden herhangi birinde stres birikmediği, risklerin oluşmadığı anlamına gelmeyecektir. Ayrıca, yurtiçi kesimler açısından oluşan risklerin gerçekleşmesinin ve/veya olumlu yöndeki varsayımlarda bozulmanın nasıl bir sorun sarmalı oluşturacağı, teknik niteliği yüksek tartışmalara konu olmalı ve olumsuz gelişmelere karşı alınacak önlemler, şimdiden ilgili tarafların gündemlerinde gerekli yeri almalıdır. Bu çerçevede, sadece esas politika yapıcı olan hükümetimiz değil, halihazırda ekonomi yönetimimizin önemli bir parçasını oluşturan bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlar da büyük sorumluluğa sahiptirler. Bu nedenle,

piyasa gözetimi ve denetimi açısından son on yılda gösterdiğimiz ilerleme, bu alanda herhangi bir geri adıma izin vermeyecek kadar hassastır ve bu ilerlemeden geriye gidişin sonuçları tahmin edilebileceğinden çok daha vahim olabilir.

Bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlar risklerin sistemik hale gelmeden, yalın teknik gözle olayları irdelemek ve son derece karmaşık sorunlara, gelişmiş çözümler üretmek anlamında, Türkiye ekonomisinin istikrarı için kilit rol oynamaktadır ve bu rol cari açık dahil bir çok ekonomik sorunun yönetiminde siyasi irade üzerindeki yükü hafifletir niteliktedir. Geçtiğimiz 10 yıl içinde yapısal reformlar anlamında en önemli kazanımımız olan bağımsız kurumlar bu dönemdeki risk yönetiminde etkili rol oynamalıdır.

Türkiye son 10 yılda gerçekleştirdiği reformlarla yapısal bir dönüşüm elde etmiş ve krizlere dayanıklılığını artırmıştır. Paralel bir boyutta önümüzdeki dönemde başarmamız gereken de Yatırım Ortamını İyileştirme ve Yeni Sanayi Stratejisi bağlamında bekleyen mikro reformları gerçekleştirerek, verimlilik tabanlı büyümeye geçmek ve böylelikle cari açığı yaratan büyüme modelimizi yapısal reformlarla dış ticaret fazlası üreten bir ekonomi haline dönüştürmektir.

Değerli konuklar,

Seçime hazırlık dönemi hepimizin ülkemizin sorunlarının ve bunlara siyasi partilerimizin getirecekleri çözüm önerilerini tartıştığı bir dönem olmalı. Maalesef biz siyasetin siyaset içermeyen konularla yapıldığı bir çamur atma dönemini yaşıyor, enerjimizi boşa harcıyoruz. Uluslararası rekabetin keskinleştiği, ülke ekonomilerinin büyümesi, istihdamın artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın mümkün kılınması için özel politika uygulamalarının tasarlandığı ve yarışın gittikçe daha zorlaştığı bir dönemdeyiz. Bizi yeni bir dönem bekliyor. Dünyadaki büyüme yarışında rekabetçi olmayı sağlamamız şart. Ama sadece zenginleşerek bunu başaramayız. Gelir dağılımı adaletini bölgesel kalkınmışlık farklarını gözetererek; toplumsal katılım ve paylaşımı artırarak, eğitim kalitesini, basın ve ifade özgürlüğünü geliştirerek, adalet sistemimizde tarafsızlık ve etkin çalışma için yapısal reformları gerçekleştirerek; Dünya İnsani Gelişmişlik Endeksi'nde şu anda bulunduğumuz 83. sıradan, Dünya ekonomisinde ilk 10'a ulaşmayı hedefleyen bir Türkiye'ye layık olan gelişmişliğe de ulaşmamız şart.

Seçim sonrası dönemi bir fırsat olarak yakalamalıyız. Yıllardır biriktirdiğimiz sorunları yeni bir toplumsal mutabakat ile çözme fırsatı... Ötekileştirmeden, yok saymadan... Kadınlarımızla, gençlerimizle, bizi biz yapan tüm farklılıklarımızla, zenginliklerimizle, ama bir arada, birlikte çözme zamanı... Bilmeliyiz ki önümüzdeki eşiği atlamak için, birinci ligde tüm vatandaşlarımızın mutlu, özgür ve müreffeh yaşayabilmeleri için anlaşmamız, birbirimizi anlamamız ve halının altına süpürülenleri, hep beraber temizlememiz gerekiyor. Korkmadan, yılmadan, korkutmaya çalışanlara karşı koyarak... Kendimize ve bu ülkenin Güneydoğu'sundan, Kuzeybatı'sına, sahilinden yaylasına kadar eşit ve özgür vatandaşlar olarak birlikte, bir arada ve huzurla yaşama hakkımız olduğuna inanarak ve güvenerek...

Hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.